

Jari tulee tankkaamasta autoa. Objektin partitiivisija oppijan näkökulmasta

I. Johdanto

Suomen objektia on tutkittu valtavasti. Vaikka objektin sijavalintaan liittyy joitakin ratkaisemattomia ongelmia (ks. esim. Leino 1991), on päästy käsitykseen keskeisimmistä säännöistä, joiden avulla objektin sija ainakin finiittisen verbin yhteydessä määräytyy (ks. esim. ISK 2004: 887–899). Uudempaa näkökulmaa tähän keskusteluun ovat tuoneet mm. Huumo (2006) ja viimeisimpänä Larjavaara (2019).

Suomea toisena tai vieraana kielenä käytäville (jäljempänä puhun oppijoista tai suomenoppijoista) ja heidän opettajilleen on laadittu useampia kokonaisuksia suomen kieliopista, esim. Karlsson (2009), White (2001) ja Buchholz (2004). Myös Larjavaara (2019: 9) mainitsee yhdeksi kohderyhmäkseen S2-opettajaksi aikovat ja pyrkii löytämään suomenoppijan ja opettajan näkökulmaa partitiiviongelmiiin. Esittelen ensin lyhyesti uusimman näkemyksen objektin sijavalintaan ja vertaan sitä pedagogisissa kieliopeissa esitettyyn (luku 2).

Objektin sijavalintaan ja sen opettamiseen liittyy monta mutkaa. Jo se, mikä lauseen sanoista yleensäkin on objekti, voi olla suomenoppijalle vaikea hahmottaa, sillä objekti voi olla useassa eri sijassa ja lisäksi suomen kielioppitradition morfosyntaktinen objektikäsitys rajaa objekti-kategorian ulkopuolelle paljon sellaista, mitä esimerkiksi germaanisissa kielissä pidetään objektina.

On tietysti hyvä, että objektin sijavalintaa pyritään selittämään kokonaisvaltaisesti tavoitteena aukottomat säännöt, mutta käytännön opetustyössä massiivinen säännöstö ei voi olla opetuksen lähtökohta. Kun tarkastelee oppimateriaaleja, huomaa, että partitiivin käyttöä harjoitellaan oppimateriaaleissa alusta lähtien hyvin monenlaisissa konstruktioissa, ja tämän kaiken varaan rakentuu ensin peruskäsitys partitiivisijan keskeisistä funktioista jo ennen kuin objektin sijavalinnasta edes puhutaan. Oppikirjoihin näyttää vakiintuneen tietty järjestys, jossa partitiivin

käyttöä harjoitellaan (luvut 3–5). Pohdin lisäksi erityisesti luvussa 5 tulosobjektin, totaaliobjektin ja ns. prosessiobjektin käsitteitä oppijan kanalta.

Opettajan työn suola ovat opiskelijoiden esittämät kysymykset, joihin opettaja itsekään ei heti löydä ratkaisua. Luvussa 6 esittelen lopuksi yhden näistä saamistani kysymyksistä, joka liittyy objektiin infinitiivirakenteessa.

2. Objektisäännöt ja S2-kieliopit

Objektin sijavalintaa on fennistiikassa totuttu tarkastelemaan partitiivilähtöisesti. Tällä tarkoitan näkökulmaa, joka esitetään esimerkiksi ISK:ssa (2004: 887). Partitiivisijalla on tunnetusti kolme ehtoa: lause on tulkinnaltaan kielteinen, lause on aspektiltaan rajaamaton tai objekti on kvantitatiivisesti epämääräinen. Jos mikään näistä ehdoista ei toteudu, objekti on ns. totaaliobjekti, jolla puolestaan on kolme sijavaihtoehtoa (nominatiivi, akkusatiivi tai genetiivi). Totaaliobjektin sijavalintaan en tämän artikkelin rajoissa mene sen tarkemmin. Lisäksi mainitaan, että on joukko verbejä, jotka saavat aina partitiiviobjektin, kun taas pelkästään totaaliobjektin saavia verbejä ei ole sen takia, että lauseen kielteisyys aiheuttaa niissäkin partitiivin (ISK 2004: 888).

S2-opetukseen tarkoitetuissa kieliopeissa noudatellaan pitkälti samaa perinnettä: ensin suljetaan pois partitiivin mahdollisuus ja vasta sitten voidaan valita jokin ns. totaaliobjektin sijoista. Pedagogisesti järkevä koonti objektisäännöistä on Whiten kieliopissa. White (2001: 248–249, 254) toteaa alkuun, että partitiivisäännöt voittavat kaikki muut objektisäännöt. White esittää sen jälkeen partitiivisäännöt neljän ”eliminointikysymyksen” avulla (Negatiivinen lause? Objekti indefiniittinen määrä? Prosessi kesken? Partitiiviverbi?). Jos vastaus yhteenkin näistä kysymyksistä on positiivinen, objekti on partitiivissa.

Vaikka Whiten kieliopissa partitiivin mahdollisuus suljetaankin ensimmäisenä pois, partitiivin eliminointikysymykset eivät liene keskenään hierarkkisessa järjestyksessä. Esitysjärjestys mukailee enemmänkin sitä, missä järjestyksessä partitiivin käyttöön on oppimateriaaleissa perinteisesti tutustuttu (vrt. alaluvut 3–5 sekä Buchholz 2004: 162–163). Vilkuna (1996: 119, 121) puolestaan on selkeästi sitä mieltä, että aspek-

tikriteeri tulee ennen jaollisuutta ja myös Karlsson (2009: 126–129) esittää partitiivisäännöt tässä järjestyksessä.

Uudempaa näkökulmaa objektikeskusteluun ovat tuoneet Huumo (2006: 524) sekä Larjavaara (2019: 361) säännöin, joissa lähtökohtana ovat totaaliobjektin esiintymisehdot. Larjavaara esittää seuraavan tiiviin säännön, jossa totalitiivi tarkoittaa totaaliobjektin sijaa:

Suomen objektin sija on totalitiivi, jos myönteinen lause ilmaisee täydellistä ja toteutunutta, myös objektin tarkoitteen osalta päätepisteen saavuttanutta muutosta. Kaikissa muissa tapauksissa – kieltolause mukaan lukien – objekti on partitiivimuotoinen. (Larjavaara 2019: 361)

Yksityiskohtaisemmat säännöt (mts. 362–368) lähtevät kuitenkin Larjavaarallakin siitä, että ne pätevät vain myönteisiin objektilauseisiin; partitiiviobjekti aidosti kielteisissä lauseissa on siis vahvin sääntö, kuten asia on esitetty myös pedagogisissa kieliopissa. Partitiivimuotoisen objektin ja totaaliobjektin sijavalinnan Larjavaara selittää käytännössä kokonaan niin, että totalitiivimuotoinen objekti on lauseen totaalisen aspektin merkki, kun taas partitiivilla merkitään avointa aspektia.

Tässä kohden täytyy täsmentää, että Larjavaaran aspektikäsitys on perinteistä laajempi: se sisältää myös kvantiteetin. Partitiivin tehtävä on ilmaista ns. avointa aspektia, ja Larjavaaralla myös avomääräisyys aiheuttaa avoimen aspektin (ja siten partitiivisijan).

Avoimen kvantiteetin lisäksi moni muukin seikka estää totaalisen aspektin, kuten esimerkiksi ateeninen verbi, joka ilmaisee päätepisteen tön tapahtumista (*Muistelen usein lapsuuttani.*). Myös ns. progressiivinen näkökulma eli tapahtumisen eteneminen samanaikaisesti jonkin viitehetken (useimmiten puhehetken) näkökulmasta (*Rakennan nykyään taloa.*) tai prosessiivinen näkökulma eli se, että tapahtuma esitetään ilman päätepistettään (esim. *Kesällä kirjoitin sitä gradua.*), estävät totaalisen aspektin. (Tarkemmin ks. Larjavaara 2019: 362–368.)

Edellä esitetty tiivis pääsääntö lähtee siitä, että ensin olisi katsottava, voiko objekti olla totaaliobjekti. Käytännössä kuitenkin yksityiskohtaisemmissa säännöissä listataan kaikki ne tapaukset, jotka estävät totaaliobjektin. Yksikin näistä vaihtoehdoista aiheuttaa siis partitiivin.

Larjavaaran tiivis objektisääntö saattaa vaikuttaa ensi alkuun yksinkertaiselta, mutta vain sillä edellytyksellä, että ymmärtää, mitä ns.

totaalinen aspekti koko laajassa merkityksessään tarkoittaa. Jos asian haluaisi muotoilla Whiten tapaan, suomenoppijan olisi esitettävä neljä kysymystä, joihin kaikkiin olisi saatava myönteinen vastaus, jotta ns. totalitiivi tulisi objektin sijaksi (Onko lause myönteinen? Ilmaiseeko lause muutosta? Onko muutos saavuttanut päätepisteen niin, että muutos ei voi enää jatkua? Onko muutos toteutunut täydellisesti myös objektin tarkoitteen osalta?). Käytännössä kielteinen vastaus yhteenkin näistä kysymyksistä aiheuttaa partitiivin. Siksi lieneekin pedagogisesti järkevämpää katsoa, onko lauseessa yksikin syy käyttää partitiiviobjektia. Lisäksi on tärkeää huomata, että suomenoppijalle partitiivi on ainakin aluksi kaikkea muuta kuin objektin sija. Tätä esittelen seuraavaksi.

3. Partitiiviverbit, lukusanat ja kieltolauseet

Objektin partitiivisijan määräytyminen on suomessa melko säännönmukaista, mutta säännöt ovat monimutkaiset eivätkä silti aukottomat. Pedagogiselta kannalta säännöstö on niin laaja, että kaikkea ei voi millään oppia kerralla. Lisäksi on myös muistettava, että partitiivia käytetään muutenkin kuin objektin sijana, ja kaikkea tätäkin täytyy harjoitella. Myös oppijan kielitaidon taso vaikuttaa siihen, mitkä säännöistä ovat missäkin vaiheessa relevantteja.

Miten suomenoppija sitten tutustuu partitiiviin ja lopulta myös objektin sijanvaihteluun? Oppikirjoihin on vuosikymmenten saatossa vakiintunut järjestys, jonka mukaan partitiivin käyttöä harjoitellaan. Oppikirjoissa objekteja esiintyy jo aivan alusta lähtien, vaikka niitä ei aluksi varsinaisesti nimitetäkään objekteiksi. Ensimmäiset transitiivilauseet ovat tyypillisesti sellaisia, joiden verbi vaatii partitiivimuotoisen objektin, esim. *Hän puhuu suomea. Minä opiskelen suomea* (Kenttälä 2007: 19, 25). Ensin opitaan siis, että tiettyjen verbien (ns. partitiiviverbien) kanssa tulee ”aina” partitiivi. Vaikka monissa näistä lauseista partitiivi motivoituu sillä, että tekemisen ei ajatella saavuttavan päätepistettä, verbin semantiikkaan ei vielä alkuun kiinnitetä huomiota. Joskus kuitenkin mainitaan, että tunneverbit (kuten *rakastaa* ja *vihata*) saavat partitiiviojektin (esim. Nuutinen 1979: 73).

Partitiivi mainitaan usein rektioksi myös sellaisille verbeille, jotka voisivat periaatteessa saada totaaliobjektinkin, esim. *etsiä, katsoa, juoda,*

syödä, ostaa (Gehring & Heinzmann 2020: 96, 125). Tavallisesti partitiivin käyttöä harjoitellaan varhaisessa vaiheessa myös nominatiivimuotoisten lukusanojen kanssa (*6 jäätelöä, 9 pitkää miestä*, Gehring & Heinzmann 2020: 96).

Ennen varsinaisia objektisääntöjä käsitellään yleensä myös omistusrakenne ja tässä yhteydessä opitaan, että partitiivia käytetään kielteisissä omistuslauseissa (esim. *Minulla ei ole autoa*. Gehring & Heinzmann 2020: 96) samoin kuin kielteisissä eksistentiaalilauseissakin (*Keittiössä ei ole isoa pöytää*. mts. 156). Näissä lausetyypeissä partitiivimuotoinen lauseenjäsen ei tietenkään ole objekti, mutta suomenoppija saattaa käsittää sen objektiksi joidenkin muiden osaamiensa kielten mallin mukaan. On siis syytä korostaa jo tässä vaiheessa, että kieltomuotoisen lauseen partitiivi liittyy vain tiettyihin lausetyyppisiin, ei esimerkiksi predikatiivilauseeseen (**Pekka ei ole opettajaa*.).

4. Ainesanojen partitiivi ja avoin kvantiteetti monikossa

Myös avoimen kvantiteetin (tai ISK:n termein kvantitatiivisen epämääräisyyden) merkitsemistä partitiivilla harjoitellaan tavallisesti ennen kuin varsinaiset objektisäännöt opetetaan, ensin yksikössä ns. ainesanojen avulla ja usein ruokasanaston yhteydessä. Käsitteenä ainesana on suomenoppijalle havainnollinen ja vanhaa perua (ks. esim. jo Nuutinen 1979: 64). Gehring & Heinzmann (2020: 232) määrittelevät, että ainesanoja ovat ruoka, juoma, materiaalit ja abstraktit sanat. Samalla opitaan myös partitiivin käyttöä eri lausetyypeissä jo vanhemman mutta vakiintuneen S2-nyrkkisäännön avulla (vrt. esim. Lauranto 1995: 146) niin, että verbin jälkeen ainesana on partitiivissa (*Tämä on kahvia. Lautasella on spagettia. Me syömme salaattia*.), kun taas ennen verbiä ainesana ei ole partitiivissa (*Kahvi on kupissa. Kulta on kallista. Tuo kakku näyttää tosi hyvältä*.). Samoin esitetään, että ainesanaa kuvaava adjektiivi on partitiivissa (*Kahvi on kuuma. Tämä pulla ei ole tuoretta. Rakkaus on kaunista*.) Käytännössä opettajan tehtäväksi jää korostaa, että kyse on todellakin eri lausetyypeistä, joissa partitiivilla merkitään avointa kvantiteettia.

Oman ongelmansa avoimen kvantiteetin opetteluun tuo se, että monikkomuotoja ei vielä tässä vaiheessa ole oppikirjoihin vakiintuneen opetusjärjestyksen mukaan käyty läpi, pois lukien monikon nominatiivi.

Itse asiassa mikään ei estä ottamasta esille avointa kvantiteettia myös monikossa, kun puhutaan vaikkapa sellaisista ruokasanoista, jotka tavallisimmin esiintyvät monikossa. Gehring ja Heinzmann (2020: 221) tarjoavatkin opettajalle tähän hyvän mahdollisuuden kappaleen tekstissä, jossa tehdään *lihapullia* ja ostetaan *mustia oliiveja*, vaikka monikon partitiivia ei olekaan vielä opetettu. Ei liene mitään syytä erityisesti vältellä monikon partitiivimuotoja, päinvastoin tällaiset lauseyhteydessä opitut monikon partitiivit auttavat luultavasti suomenoppijaa hahmottamaan avoimen kvantiteetin kokonaisuudessaan ja mahdollisesti helpottavat myöhemmin myös muiden monikkomuotojen oppimista.

On hämmäntävää, kuinka joissakin oppikirjoissa mainitaan alustavien objektisääntöjen yhteydessä, että objektin sija on monikossa nominatiivi (esim. Gehring & Heinzmann 2020: 263). On mahdollista, että suomenoppijalle syntyy harhakäsitys, että partitiivin vastaparina olisi aina nominatiivi, sillä pitkään, ennen kuin objektista aletaan puhua, oppikirjoissa on muutenkin käsitelty vain sellaisia rakenteita, joissa partitiivi ja nominatiivi vaihtelevat. Näinhän on omistus- ja eksistentiaalilauseissa sekä nesessiivi- ja predikatiivilauseissakin, joihin yleensä tutustutaan jo paljon ennen kuin monikon (paitsi nominatiivin) muodostus opetetaan.

Vasta myöhemmin, kun monikon partitiivin muodostus on kirjoissa esitetty, tulee puhetta siitä, millaisissa lauseissa objekti on monikon partitiivissa. Oppimateriaaleissa on tässä suhteessa terminologista vaihtelua. Esimerkiksi Lepäsmä ja Silfverberg (1998: 198) puhuvat ”epämääräisestä määrästä”, White (2001: 254) ”objektin indefiniittisestä määrästä” ja Kenttälän (2012: 125) mukaan partitiivin transitiivilauseessa aiheuttaa ”ei tarkka määrä (ei 100 %)”. Gehring ja Heinzmann (2012: 255) eivät puolestaan selitä avointa kvantiteettia tässä yhteydessä ollenkaan vaan turvautuvat pelkkiin esimerkkilauseisiin, joissa on monikon partitiivin sisältäviä transitiivi-, predikatiivi-, eksistentiaali- sekä omistuslauseita. Sekavuutta syntyy ehkä myös käsitteestä *osaobjekti* (esim. Kenttälä 2007: 146), jolla viitataan partitiivimuotoisiin aine- ja abstraktisanoihin objekteina.

Mikä estäisi puhumasta yksinkertaisesti avoimesta määrästä? Sellaiset käsitteet kuin epämääräisyys tai indefiniittisyys voivat olla siksikin harhaanjohtavia, että määräisyyttähän on kahta lajia (kvalitatiivista ja kvantitatiivista). On painotettava sitä, että nimenomaan avoin määrä ai-

heuttaa partitiivin, eikä asialla ole mitään tekemistä sen kanssa, onko tarkoite mainittu aiemmin vai ei. Määräisyydestä ja epämääräisyydestä puhuminen kvantiteetin yhteydessä saattaa harhauttaa opiskelijaa. Sen sijaan avuksi voi olla keskustelu siitä, kuinka partitiivilla ilmaistaan avointa määrää yksikössä ja monikossa. Yksikössä jaollistarkoitteiset eli aine- ja abstraktisanat ovat partitiivissa, monikossa puolestaan jaottomat eli laskettavat tarkoitteet (ns. kappalesanat), kun määrä on avoin.

5. Prosessiobjekti, totaaliobjekti ja tulosobjekti

Varsinkin vanhemmissa oppimateriaaleissa (esim. Nuutinen 1979: 69, 73; Kenttälä 2007: 146; Lepämaa & Silfverberg 1998: 69) kootut objektiivisäännöt tulevat esiin melko varhaisessa vaiheessa, ja jo tässä yhteydessä kiinnitetään huomiota ns. prosessiobjektiin, jota merkitään partitiivilla. Uudemmissa oppikirjoissa (esim. Gehring & Heinzmann 2020) partitiivin käyttöä harjoitellaan erilaisissa konstruktioissa jo ennen kuin objekti varsinaisesti opetetaan, kuten edellä on tullut ilmi. Objektista aletaan puhua varsinaisesti vasta, kun on jo runsaasti harjoiteltu nimenomaan partitiivin ja nominatiivin oppositiota eri lausetyypeissä.

Suomenoppijalle varsinainen haaste on hahmottaa aspektuaalisen objektin sijan määräytyminen, vaikka aspektilla viitattaisiin (toisin kuin Larjavaara 2019: 87–88) vain siihen, että toiminnan ei ilmaista saavuttavan päätepistettään. Tällaista objektia nimitän tässä prosessiobjektiksi, vaikka prosessiobjektin käsitettä ei tarkastelemissani oppimateriaaleissa juuri tässä muodossa mainita. Siihen, että lauseessa ei ilmaista toiminnan saavuttavan päätepistettään, viitataan kuitenkin oppimateriaaleissa sanalla *prosessi*, esim. niin, että objekti on partitiivissa, kun ”prosessi on kesken” (Nuutinen 1979: 73; White 2001: 249), ”lause on prosessi” (Lepämaa & Silfverberg 1998: 69), ”Prosessi (tekeminen jatkuu)” (Kenttälä 2007: 146) tai ”Prosessi = Asia ei ole valmis” (Gehring & Heinzmann 2012: 54). Kun partitiivin valintaan tulee tämä yksi syy lisää, esitetään muutkin objektia koskevat partitiivisäännöt, joita on tähän asti harjoiteltu (negatiivinen lause, ainesanat ja partitiiviverbit). Partitiivin vastaparina ei tässä yhteydessä olekaan enää yksin nominatiivi vaan eräänlainen ”jokin muu”, joka voi olla genetiivin, nominatiivin tai persoonapronomineilla akkusatiivin muotoinen.

Prosessi voi olla suomenoppijalle ongelmallinen käsite siksi, että sen voi ymmärtää viittaavan verbin ilmaisevan teon laatuun eikä siihen, esitetäänkö jokin teko niin, että se ei saavuta päätepistettään. Sekavuutta lisää sekin, että ns. prosessiobjektin vastaparilta puuttuu pedagogisesti käyttökelpoinen nimitys. Esim. ISK:ssa (2004: 887) käytetty totaaliobjektihan on kaikkien partitiivimuotoisten objektien vastapari. Itse asiassa totaaliobjektin käsitettä ei oppikirjoissa juuri mainitakaan, poikkeuksena Kenttälä (2007: 146), jonka esityksessä totaaliobjekti on partitiiviobjektin vastakohtana jotain sellaista, jolla viitataan johonkin kokonaiseen ("kokonaisobjekti, kappalesana", esim. *Minä syön koko leivän. Minä avaan kaikki ikkunat.*) tai siihen, että asia tehdään loppuun (*Minä luen tämän kirjan loppuun.*) tai että asia tapahtuu nopeasti (*Anne tapaa Ilpon kello kuusi.*). Poikkeuksena muihin oppimateriaaleihin Kenttälä listaa myös joitakin verbejä, jotka saavat totaaliobjektin (*tuntea, nähdä, kutsua, tavaata, muistaa, unohtaa, aloittaa*). Erikseen ei mainita, että kieltolauseessa näidenkin verbien objektit toki ovat partitiivissa, ja samoin tietysti silloin, kun ilmaistaan avointa kvantiteettia (esimerkiksi *Tunnen ~ Näen ~ Kutsun ~ Tapaan ihmisiä.*).

Suomenoppijalle voisi olla hyödyksi tietää, että kognitiiviset verbit (eli ns. havainto- ja tietoverbit), kuten *nähdä, kuulla, muistaa*, samoin kuin pysähtynyttä, staattista tilaa ilmaisevat ns. statiiviset verbit (esim. *omistaa*) saavat myönteisissä lauseissa totaaliobjektin, kun tarkoite on jaoton, vaikka lause olisikin aspektiltaan avoin. (Vrt. Larjavaara 2019: 366–367, jonka esityksessä kognitiivisetkin verbit kuuluvat statiivisiin verbeihin.)

Ajatus siitä, että objektia alettaisiin tarkastella ensi sijassa jonkinlaisen totaalisuuden näkökulmasta, on periaatteessa kiinnostava, mutta toisaalta partitiivisäännöt ovat joka tapauksessa vahvemmat: yksikin syy valita partitiivi riittää. Myös totaaliobjektin käsite on käytännössä hankala. Minulta on esimerkiksi kysytty, miksi verbin *rakastaa* kanssa tulee partitiivi, vaikka rakastaisi toista aivan totaalisesti.

Joissain kirjoissa puhutaan myös ns. tulosobjektista, ikään kuin se olisi kaikkien partitiiviobjektien vastapari (esim. Lepäsmä & Silfverberg 1998: 69–70). Tulosobjektilla viitataan kirjassa ilmeisesti kuitenkin siihen, että tekeminen johtaa lopputulokseen, jolloin tulosobjekti olisi ns. prosessiobjektin vastapari. Esim. Karlssonin (2009: 146) mukaan "akku-

satiivi ilmaisee resultatiivista toimintaa” ja Whiten (2001: 250) mukaan sitä, että ”toiminnalla on tai tulee mahdollisesti olemaan tulos”. Käsitteenä tulosobjekti on ongelmallinen siksikin, että sen voi ymmärtää viittavan itse objektiin eikä prosessiin. Objektihan voi olla tekemisen tulos, mutta myös tekemisen kohde (vrt. esim. Leino 1991: 37–38).

Oppijalle hyödyllinen voi olla Larjavaaran (2019: 361) määritelmää mukaillen ajatus siitä, että objektin sija ei ole partitiivi, jos lause ilmaisee sellaista muutosta, joka on saavuttanut päätepisteen eikä voi enää jatkua. Muussa tapauksessa valitaan partitiiviobjekti. Larjavaara puhuu partitiivista ns. avoimen aspektin merkkinä, mutta oppijan kannalta selkeämpi voisi olla avoimen objektin käsite: objekti on (myönteisissä lauseissa) partitiivissa, jos määrä tai lopputulos jätetään avoimeksi. Avoin objekti tulee toki myös kieltolauseisiin: teko tai tapahtuma jää silloin siinä mielessä avoimeksi, että se jää toteutumatta.

6. Jari tulee tankkaamasta autoa – objekti infinitiivirakenteessa

Objektin sijan määräytyminen erilaisissa infinitiivirakenteissa on monella tapaa kirjavaa ja poikkeaa joskus siitä, miten finiittisen verbin objektin sija määräytyy erityisesti aspektuaalisen objektin tapauksessa (vrt. esim. ISK 2004: 890). Larjavaara (2019: 299) jättää erilaisiin infinitiiveihin liittyvät objektit käsittelemättä, sillä alue on hänen mukaansa ”kirjava ja rikas vapaasta vaihtelusta”. Voi helposti kuvitella, että objektit erilaisissa muissa kuin A-infinitiivirakenteissa olisivat oppimateriaaleissa jotenkin marginaalisia, mutta näin ei ole. Itse asiassa MA-infinitiivin inessiivi, elatiivi ja illatiivi tulevat oppikirjoissa esiin melko varhaisessa vaiheessa samoin kuin perusasiat objektistakin. Kuitenkin tuntuu, että juuri -mAstA-konstruktioita esittelevissä lauseissa ei objekteja juurikaan esiinny. Seuraavat esimerkit (1–3), joissa kaikissa on partitiiviobjekti, ovat kaikki alkeistason oppikirjoista:

- (1) Kaisa tulee torilta. Hän tulee ostamasta kalaa. (Lepämaa & Silfverberg 1998: 101)
- (2) Oletko tulossa remontoimasta uutta asuntoasi? (Heikkilä & Majakangas 2008: 154)

- (3) Jari tulee huoltoasemalta tankkaamasta autoa. [~*auton.]
(Gehring & Heinzmann 2012: 105, 317)

Esimerkissä (1) partitiivin motivaatioksi voi periaatteessa ajatella, että objekti tulee partitiiviin, koska se on ns. ainesana. Esimerkkilauseen vieressä on kuitenkin kuva, jossa nainen (Kaisa) tulee torilta kainalossaan yksi iso vonkale. Mahdollista on, että opiskelija tässä kysyy, miksi lauseessa on partitiivi, kun Kaisa kuitenkin osti vain yhden kalan. Esimerkissä (2) partitiivin käyttöä ei oikeastaan voi perustella sillä, että remontoiminen on vielä kesken, sillä partitiiviobjekti tuntuisi lauseessa luonteelta siinäkin tapauksessa, että remontti on valmis. Esimerkkilause (3) puolestaan on hankalampi. Totaaliobjekti (kulmasulkeissa oleva lisäys on omani) tuntuu kielenvastaiselta, vaikka on aivan ilmeistä, että Jari tankkaa auton ja tulee muiden luo vasta sitten, kun saa auton tankattua. Partitiiviehdoista mikään ei täyty, sillä lause on myönteinen, objektin tarkoite ei ole kvantiteetiltään avoin ja myös tekeminen saavuttaa päätepisteen eli tankkaaminen saadaan valmiiksi.

Esimerkkilause (3) tuli esiin oppitunnilla kirjan tehtäviä tarkistettaessa, kun yksi opiskelijoista aivan perustellusti ihmetteli, miksi ei voi sanoa *Jari tulee tankkaamasta *auton*. Onhan loppuun saatetun tekemisen ilmaiseminen totaaliobjektin sijalla mahdollista, jopa loogista, monessa muussakin infinitiivirakenteessa, esim. *Jari menee tankkaamaan auton ~ autoa, Jari tuli tankkaamaan auton ~ autoa, Jari on tankkaamassa autoa, toisaalta Jari käy tankkaamassa auton ~ autoa*.

Onko niin, että totaaliobjekti ei missään tapauksessa sovi -mAstA-konstruktioon? Asia ei varmasti ole näin yksinkertainen (vrt. myös Larjavaara 2019: 299), mutta opiskelijalle tällaisesta säännöstä voisi olla apua. Kun tarkastelee verbejä, joiden rektioon MA-infinitiivin elatiivi kuuluu (vrt. Jönsson-Korhola & White 1997), huomaa helposti, että näillä verbeillä (*tulla*-verbiä lukuun ottamatta) on kieltohakuisuutta ja rakenne itsessään ilmaisee, että toiminta lakkaa tai jää toteutumatta (vrt. ISK 2004: 474). Kuitenkaan se, että toiminta lakkaa, ei kerro mitään siitä, onko toiminta saavuttanut päätepisteen myös objektin tarkoitteen osalta.

Larjavaara (2019: 299) selittää rakenteen partitiiviobjektin ns. prosessiivisella moodilla, jollaista on [infinitiivirakenteissa] eniten havaittavissa MA-infinitiivin elatiivin ja abessiivin objekteissa. MA-

infinitiivin elatiivin kuvaamaa toimintaa tarkastellaan siis (Larjavaaran mukaan) prosessiivisesta näkökulmasta, jossa tapahtuminen nähdään ilman päätepidettä, kuten lauseessa *Kesällä kirjoitin sitä gradua* (Larjavaara 2019: 265). Myös Penttilä (1963: 592) mainitsee, että objekti on tällaisessa rakenteessa ”aina partiaallinen [--] silloinkin, kun tekeminen on itse asiassa täyttynyt, esim. *Oltiin tulossa isäntää hautaamasta.*” Larjavaara (2019: 299–300) listaa koko joukon esimerkkejä erilaisista ”rakennetyypisistä prosessiivisistä poikkeusmoodeista”, joissa partitiivi voi herkästi korvautua totaalisijalla, esim. *Tulen tappamasta sinun miestäsi ja lapsiasi [~sinun miehesi ja lapsesi.]* (Kulmasulkeissa oleva lisäys on Larjavaaran). Ainakin tässä rakenteessa prosessiivinen tarkastelu tuntuu oudolta varsinkin, jos verbin ilmaisema toiminta on punktuaalista (vrt. esim. *Jari tulee rikkomasta ikkunaa.*).

Lopuksi

Tässä artikkelissa olen pyrkinyt havainnollistamaan muutamien oppimateriaalien avulla erityisesti sitä, miten suomenoppija tutustuu partitiivin käyttöön. Valitut esimerkit osoittavat, että partitiivin eri funktioita on harjoiteltu lähes samassa järjestyksessä jo vuosikymmeniä. On tärkeää, että suomenoppijalle syntyy peruskäsitys siitä, mitä kaikkea partitiivisijalla ilmaistaan, ja tätä taustaa vasten vakiintunut opetusjärjestys tuntuu perustellulta. Opittujen funktioiden varaan on mahdollista rakentaa oppijalle käyttökelpoisia sääntöjä partitiivin käyttöön, mutta on syytä korostaa, että lausetyyppien välillä partitiivin käytössä on myös eroja. Kun puhutaan objektin sijavalinnasta, pedagogisesti järkevintä on sulkea pois partitiivin mahdollisuus, kuten asia on pedagogisissa kieliopeissa perinteisesti esitetty.

Oma tärkeä tehtävänsä vaikean asian havainnollistamisessa on myös opetuksessa käytetyllä terminologialla, jota olen tässä artikkelissa pyrkinyt nostamaan keskusteluun siitä syystä, että tässä suhteessa oppimateriaalit näyttävät eroavan toisistaan.

Epämääräisyydestä puhuminen kvantiteetin (tai määrän) yhteydessä saattaa harhauttaa opiskelijaa. Selkeämpää olisi puhua partitiivista avoimen määrän merkkinä. Tässä yhteydessä partitiivin käyttöä harjoitellaan yleensä ns. aine- ja abstraktisanoilla, koska monikkomuotoja ei

ole vielä opetettu, mutta mukaan sopii ottaa myös joitakin sellaisia sanoja, joita oppija kohtaa monikon partitiivissa usein muutenkin (esim. *oliiveja*, *lihapullia*, vrt. edellä), havainnollistamaan sitä, mitä avoin määrä kokonaisuudessaan tarkoittaa.

Ns. prosessiobjektin käsite on opetuksessa tarpeellinen, joskaan ei aivan ongelmaton. Pedagogisesti haasteellista on, että prosessiobjektin vastaparilta puuttuu käyttökelpoinen nimitys. Olen esittänyt edellä, että opetuksessa voisi puhua myös ns. avoimesta objektista. Partitiivia käytetään, kun määrä tai toiminnan lopputulos jätetään avoimeksi. Partitiivia ei käytetä, jos lauseessa on tapahtunut sellainen muutos, joka ei voi enää jatkua. Oppijalle voi lisäksi korostaa, että prosessiobjektia ei käytetä tieto- ja havaintoverbien eikä staattista tilaa ilmaisevien verbien yhteydessä.

Jos suomenoppijalta kysytään, mikä suomen oppimisessa on vaikeinta, vastaus on yleensä partitiivi. Monitahoisesta asiasta on vaikea tehdä yksinkertaista ja havainnollista, vaikka sitä on sinnikkäästi yritetty niin kielentutkimuksessa, pedagogisissa kieliopeissa kuin oppimateriaaleissakin. Opettajalla, erilaisissa kieliopeissa ja oppimateriaaleissakin on oltava yleiskuva siitä, millä ehdoin partitiivisija määräytyy. Varsinkin objektin tapauksessa säännöstö on niin runsas, että kaikkea ei voi opettaa tai oppia kerralla eikä massiivinen säännöstö voi olla opetuksen lähtökohta.

Lähteet

- Buchholz, Eva. 2004. *Grammatik der finnischen Sprache*. Bremen: Hempen Verlag.
- Gehring, Sonja & Sanni Heinzmann. 2012. *Suomen mestari 2*. Helsinki: Finn Lectura.
- Gehring, Sonja & Sanni Heinzmann. 2020. *Suomen mestari 1*. Helsinki: Finn Lectura.
- Heikkilä, Satu & Pirkko Majakangas. 2008. *Hyvin menee 1. Suomea aikuisille*. Helsinki: Otava.
- Huumo, Tuomas. 2006. Kvantiteetti ja aika I. Nominaalisen aspektin näkökulma suomen objektin ja subjektin sijamerkintään. *Virittäjä* 110. 504–538.

- ISK 2004 = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho. *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 950. Helsinki: SKS.
- Jönsson-Korhola, Hannele & Leila White. 1997. *Tarkista tästä. Suomen sanojen rektioita suomea vieraana kielenä opiskeleville*. Helsinki: Finn Lectura.
- Karlsson, Fred. 2009. *Suomen peruskielioppi*. Neljäs, laajennettu ja uudistettu painos. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 378. Helsinki: SKS.
- Kenttälä, Marjukka. 2007. *Suomi sujuvaksi 1*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kenttälä, Marjukka. 2012. *Suomi sujuvaksi 2*. Helsinki: Gaudeamus.
- Larjavaara, Matti. 2019. *Partitiivin valinta*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1455. Helsinki: SKS.
- Lauranto, Yrjö. 1995. *Elämän suolaa*. Suomen kielen alkeita 1. Kielikeskusmateriaalia n:o 112. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Leino, Pentti. 1991. *Lauseet ja tilanteet. Suomen objektin ongelmia*. Suomi 160. Helsinki: SKS.
- Lepäsmaa, Anna-Liisa & Leena Silfverberg. 1998. *Suomen kielen alkeisoppikirja*. Helsinki: Finn Lectura.
- Nuutinen, Olli. 1979. *Suomea suomeksi 1*. Helsinki: SKS.
- Penttilä, Aarni. 1963. *Suomen kielioppi*. Helsinki: WSOY.
- Vilkuna, Maria. 1996. *Suomen lauseopin perusteet*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 90. Helsinki: Edita.
- White, Leila. 2001. *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. 4., uudistettu painos. Helsinki: Finn Lectura.